

Inhoud

In en rondom Lhasa

Twee zusters uit Kham	12
Een grootvader in Tibet	22
Housemuziek bij het Potala-paleis	27
De lange arm van de Chinezen	32
De kwade dampen van Batavia	44
Voor een goed karma	56
Het mysterie van het heilige meer	61
Onder nomaden	66
Naar de Olka-vallei	73
Tibetaanse perziken	81
Een wijze lama	90
De Chinese stuwdam	101
Buitenlanders in Lhasa	107
Dromen in Lhasa	117

Mundgod, het hart van het ware boeddhisme

Een Brabantse monnik in India	124
Twee Olka-monniken in Mundgod	130
Nonnen en de sweaterbusiness	142
De kleine tulku	149
De zwarte sekte	154
Een Amerikaanse reïncarnatie	158
Bij de Mogols in Delhi	163
Rond de Dalai Lama	170
Geheime recepten	176
Familie van Dolma	184

Bodhnath

Een Tibetaan met een Chinees verleden 192

Terug in Lhasa

Computers in Lhasa 210
De lange mars van de Sakadawa 214
Dolma in het Khampa-hotel 220
Medicijnen met mensenvlees 224
Een baan voor Dolma 228
Windpaarden voor de goden 233

Kham

Hotpot en thee 238
Het dorp van Dolma 244
Het vollemaansfestival 251
Dorpsmeisjes 254
Een vader met zes dochters 260
De kracht van Larung Gar 266
Naar een verboden klooster 270
Nonnenverdriet 275

Peking

Tibetanen in China 286
Chinees boeddhisten 293

Verantwoording 300

Kaarten 302

Kaart van Tibet van Samuel van der Putte

Handwritten notes and sketches on a piece of paper, possibly a map or a document. The text is written in a cursive script, likely a historical or regional language. The notes are scattered across the page, with some appearing to be organized into sections or lists. There are also some faint sketches or lines drawn on the paper, possibly representing a map or a diagram. The paper is aged and shows signs of wear, including creases and discoloration.

Handwritten notes and sketches on a piece of paper, possibly a map or a document. The text is written in a cursive script, likely a historical or regional language. The notes are scattered across the page, with some appearing to be organized into sections or lists. There are also some faint sketches or lines drawn on the paper, possibly representing a map or a diagram. The paper is aged and shows signs of wear, including creases and discoloration.

Twee zusters uit Kham

Het was nog donker toen ik me aansloot bij een menigte die het steile pad naar het Drepung-klooster volgde. In de berm werden vuren gestookt van jeneverbastakken, rook versluisde bij vlagen het maanlicht. Ik probeerde de mensen naast mij bij te houden, maar dat lukte me niet. Mannen in traditioneel tuniek, *chuba*, moeders met kinderen op hun rug, zelfs een oude vrouw met een stok – iedereen beende me voorbij. Hoe kwamen ze aan genoeg zuurstof, vroeg ik me af. Ik had gedacht dat ik na een paar dagen wel gewend zou zijn aan de Tibetaanse hoogten, maar het was nog steeds alsof een sterke hand me probeerde te wurgen. Hijgend volgde ik de Tibetanen de berg op terwijl het begon te schemeren. Voordat we bij de kloostergebouwen aankwamen, bogen we af en bereikten we onze bestemming. Tegen een helling was een enorm doek gespannen, enkele honderden vierkante meters groot. Alle ogen waren erop gericht.

Langs de bovenste rand had zich een rij monniken opgesteld. Hun gezichten staken bleek af tegen hun karmijnrode pijen. De stilte werd doorbroken door een huiveringwekkend geluid. Uit het klooster kwam een tiental monniken geschreden. De twee vorsten bliezen op bazuinen, de schelle klanken weerkaatsten tegen de bergen. Ze werden gevolgd door oudere monniken in gewaden die goud oplichtten in de eerste zonnestralen. Op hun hoofd droegen ze de snavelvormige gele kappen van de Gelugpa-orde.

De groep installeerde zich onder een baldakijn aan de voet van het immense doek. Met bassige stemmen begonnen de monniken gebeden op te zeggen. De ceremonie was begonnen. Tergend langzaam trokken de monniken boven op de berg het doek omhoog. Een strook van een tweede doek werd zichtbaar. Het was samengesteld uit verschillende kleuren brokaat waarin veel gouddraad was verwerkt, maar het was mij nog niet duidelijk wat de voorstelling moest ver-

beelden. De monniken wachtten even, daarna trokken ze het bovenste doek verder omhoog met meterslange touwen en onthulden een gigantische gele boeddha.

De gelovigen, die doodstil hadden staan kijken, lieten een zucht van bewondering horen en kwamen in beweging. Ze renden de berg op, springend van steen tot steen. Vanaf een hooggelegen punt strooiden ze honderden briefjes over de reuzenboeddha uit. Vederlicht dwarrelden de kleurige papiertjes langs het doek. Eentje raakte uit de koers en landde vlak naast mijn voeten. Er was een paardje op gestempeld, in volle galop, omringd door heilige teksten in krulletters. Ik had eens een film gezien waarin deze briefjes een grote rol speelden. In het Tibetaans werden ze *lungta* genoemd, 'windpaarden'. Geholpen door de wind brengt het paard de gebeden naar de andere wereld. Zo staan de Tibetanen in contact met hun goden. Ontelbaar veel 'windpaarden' vlogen door de lucht, belandden op de boeddha en gleden naar beneden. Een felgekleurde waterval.

Doodmoe zakte ik op een rotsblok neer. Uit de diepte doken voortdurend nieuwe gezichten op. Doelgericht klauterde iedereen omhoog tot ze boven de boeddha waren. Twee jongens gingen op een steen bij mij in de buurt zitten. Ze droegen versleten tunieken van schapenpels, die ze hadden dichtgesnoerd met een riem. Schuin voor me streken twee vrouwen neer. Een van hen liet een baby voorzichtig van haar rug op haar schoot glijden en gaf hem de borst. Daarna hielp de ander haar het kind weer op haar rug te binden en vervolgden ze hun tocht. Het kind zat verstopt onder het lange, dikke haar van zijn moeder. Inmiddels was de stroom gelovigen zo aangegroeid dat ik niet meer aan de rand van de drukte zat. Mensen trokken me aan alle kanten voorbij, ik was een steen in een snelstromende rivier.

Vandaag werd Shodon, het Yoghurt-festival gevierd. De Tibetanen dankten de goden voor de zomerse overvloed van gras, vlees en melk. De receptioniste van mijn hotel had verteld dat het geluk bracht aanwezig te zijn bij de onthulling van het gigantische doek: dat had een jaar lang opgerold gelegen in de grote hal van het Drepung-klooster en de zegeningen van alle gebeden en alle ceremonies die daar waren gehouden in zich opgezogen. Vandaag kwamen ze vrij en werden ze

over de gelovigen uitgestrooid. Om het lot nog gunstiger te stemmen maakten alle Tibetanen, na het eren van de tangka, een religieuze rondgang om het Drepung-klooster. Een eindeloze rij mensen marcheerde over een kilometerslang pad dat langs een bergflank leidde, in de verte leken ze in het niets te verdwijnen.

Een jonge vrouw in spijkerbroek bleef voor me stilstaan. *'Where are you from?'* vroeg ze. Ik schrok ervan. Deze ochtend hadden verschillende Tibetanen me vriendelijk toegeknikt, maar niemand, kreeg ik de indruk, sprak een woord Engels. *'My name is Dolma,'* vervolgde ze vriendelijk lachend. Ze wenkte een iets oudere vrouw in een lange Tibetaanse jurk die verlegen verderop was blijven staan. *'Mijn zuster,'* zei Dolma. Ze leken elkaars tegenpolen: de een was modern en werelds, de ander traditioneel en bedeesd. De zuster, eind twintig schatte ik, had haar zwarte haar bij elkaar gebonden in een degelijke paardenstaart. Een bescheiden glimlach onthulde bruin aangeslagen tanden. Op geen enkele manier had ze zich opgedoft, maar Dolma, een jaar of vijf jonger, was een opvallende verschijning. Haar lippen waren aangezet en haar wenkbrauwen tot zwarte strepen gemaakt. Halflang haar, waarvan een aantal pieken vlamvend rood, hing los op de schouders van haar spijkerjasje. *'Waar heb je Engels leren spreken?'* vroeg ik. *'In India,'* zei ze. *'Ik heb zeven jaar in India gewoond.'*

Duizenden Tibetanen vluchten elk jaar de Himalaya over. In het buitenland zijn Tibetaanse enclaves gesticht zoals in Dharamsala, waar de Dalai Lama resideert. Op weg naar Tibet had ik enkele dagen in Nepal doorgebracht; ook daar leven Tibetanen in ballingschap. In Kathmandu bezocht ik een opvangcentrum voor Tibetaanse vluchtelingen en raakte ik in gesprek met een paar Tibetaanse vrouwen die een handeltje in sieraden dreven. In hun geboorteland heerste de terreur van de Chinese bezetters, vertelden ze. Wie zijn mond opendeed, verdween in de gevangenis. Ik had altijd aangenomen dat Tibetanen die India of Nepal wisten te bereiken daar bleven of nog verdere bestemmingen kozen als Europa of de Verenigde Staten. Maar deze jonge vrouw had de vrijheid geproefd en vervolgens weer de rug toegekeerd.

Dolma kwam naast me zitten om me haar verhaal te vertellen. *'Ik*

ben met mijn broertje de Himalaya overgestoken. Te voet, ja natuurlijk, iedereen gaat te voet. Hij is monnik in India geworden en woont daar nog steeds, maar ik was altijd ziek.' Ze legde haar hand op haar maag. *'Problem, always big problem.'* Omdat ze maagklachten kreeg had ze die hele gruwelijke tocht opnieuw moeten maken?

Ze schudde haar hoofd. 'Nee, ik heb me bij de grens gemeld en daar hebben de Chinezen me gearresteerd. Na twee maanden lieten ze me weer gaan.' Ze lachte erom. Een paar weken geleden was ze vrijgekomen en sindsdien logeerde ze bij haar zus. Die gebaarde uitnodigend naar het pad boven ons. 'Ga je mee?' vroeg Dolma. 'Nee, dank je,' zei ik, 'het is me te steil, ik moet nog wennen aan de Tibetaanse lucht.' Ze pakte een van de gekleurde briefjes van de grond en schreef iets op de achterkant. 'Ons telefoonnummer,' zei ze. 'Je bent welkom bij ons thuis. Bel, dan kom ik je ophalen in je hotel.' Daarna volgde ze haar zuster, die al halverwege de berg was.

Vanuit mijn kamer keek ik uit over de platte daken van het oude centrum. Voor de bewoners van Lhasa is hun dak hun tuin. Er hing was te drogen en in de stralen van de laagstaande zon zat een vrouw te naaien. Twee jongetjes probeerden een vlieger op te laten. Ik keek naar het roze briefje met het galopperende paardje in mijn hand. Op de achterkant was een aantal nummers geschreven, in een keurig handschrift. De uitnodiging van Dolma had heel hartelijk geklonken, maar toch twijfelde ik. 'Niemand vertrouwen in Tibet,' hadden de Tibetaanse vrouwen in Nepal me op het hart gedrukt. 'Iedereen kan een spion zijn.' Zelfs voor monniken moest je oppassen, vooral als ze een beetje Engels spraken. Ze knoopten een gesprekje met je aan en briefden alles door aan de politie. Tibetanen werden op allerlei manieren onder druk gezet door de Chinese autoriteiten. Iemand werd vrijgelaten uit de gevangenis op voorwaarde dat hij wekelijks rapporteerde over vrienden en familie. Zou Dolma wellicht zo haar vrijheid hebben verkregen? In restaurants moesten Tibetanen en Chinezen zitten die Engels spraken en gesprekken afluisterden. Ook hotelpersoneel was niet te vertrouwen, was me verteld.

Ik zou nog wel zien of ik Dolma ging bellen en verstopte het brief-

je met het telefoonnummer in een boek van Alexandra David-Néel dat ik aan het lezen was. In de jaren twintig trok deze boeddhistische Française dwars door Tibet, vergezeld van haar geadopteerde Tibetaanse zoon, een boeddhistische monnik. Onderweg werden ze belaagd door rovers, kou en uitputting. Toen waren er nog geen wegen in Tibet, geen vrachtwagens, geen auto's, geen luchthaven. Alleen te voet kon het land worden verkend.

Mijn gedachten dwaalden af naar de ceremonie die ik vandaag had bijgewoond. Het had me verbaasd dat daar zoveel gelovigen waren samengekomen, ik had verwacht dat zulke tradities hier verwaterd zouden zijn. Na de Chinese bezetting waren in Tibet ruim zesduizend kloosters verwoest, monniken waren verjaagd, gedood of gevangengenomen. Inmiddels was er hier en daar iets hersteld. De beroemdste kloosters, zoals Drepung, waren op bescheiden wijze weer in gebruik genomen, maar de meeste andere lagen nog in puin. Toch leek het vandaag alsof de draad van het verleden nooit gebroken was.

In Tibet zijn de dingen niet wat ze lijken, zei iedereen die iets van het land wist. Voor alles is toestemming van de Chinese autoriteiten vereist. Dit jaar was de plaatselijke partijsecretaris de Shodon-ceremonie blijkbaar goedgezind, volgend jaar kon dat anders zijn. Vandaag, in ieder geval, hadden de Tibetanen in groten getale, en in alle rust, hun offers kunnen brengen. Iedereen was met toewijding te werk gegaan en ook de jongeren hadden hun *khora*, hun heilige rondgang, met ernstige gezichten gemaakt. De Chinezen probeerden al decennialang het geloof uit te roeien, toch was het blijkbaar met succes doorgegeven aan de volgende generatie.

Ik had vandaag vaak moeten denken aan de verhalen van Alexandra David-Néel en die zeldzame reizigers die haar voor waren gegaan. Verhalen over processies die heel Lhasa op de been brachten, over kloosters waar duizenden monniken zich aan gebeden wijdde.

Alexandra David-Néel begaf zich, vermomd als arme pelgrim uit Ladakh, onder het publiek toen de Dalai Lama door de straten van Lhasa werd geleid. 'Er ontstaat een draaikolk, gelach en geschreeuw. Zes mannen verschijnen met stokken als jonge bomen. Wat niet gauw genoeg uit de weg is, wordt zonder genade afgeranseld. Mooie